

Міністерство освіти і науки України
Херсонський державний університет

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Випуск LVII

Херсон – 2011

Зареєстровано у Вищій атестаційній комісії України постановою президії ВАК України від 10 лютого 2010 №1-05/1 (бюлетень № 3, 2010 р.).

Затверджено вченою радою Херсонського державного університету (протокол № 8 від 28 березня 2011 р.).

Редакційна колегія:

- Барбіна Є. С.** – відповідальний редактор, професор кафедри педагогіки та психології ХДУ, доктор педагогічних наук.
- Федяєва В. Л.** – заступник відповідального редактора, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки та психології ХДУ, доцент, кандидат педагогічних наук.
- Слюсаренко Н.В.** – відповідальний секретар, професор кафедри педагогіки та психології ХДУ, доктор педагогічних наук.
- Андрієвський Б. М.** – завідувач кафедри теорії та методики початкової освіти Мукачівського державного університету, професор, доктор педагогічних наук.
- Бутенко В. Г.** – завідувач кафедри державного управління, педагогіки та психології ХНТУ, член-кореспондент НАПН України, професор, доктор педагогічних наук.
- Голобородько Є. П.** – професор кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук.
- Гедвілло О. І.** – професор кафедри експлуатації електричних систем і комплексів транспортних засобів та загальної інженерної підготовки Херсонського державного морського інституту, кандидат педагогічних наук.
- Кузьменко В. В.** – завідувач кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів, професор, доктор педагогічних наук.
- Пентиліук М. І.** – професор кафедри українського мовознавства ХДУ, доктор педагогічних наук.
- Петухова Л. Є.** – декан факультету дошкільної та початкової освіти ХДУ, професор, доктор педагогічних наук.

Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 57. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2011. – 462 с.

© ХДУ, 2011

© Видавництво ХДУ, 2011

Адреса: Херсонський державний університет,
вул. 40 років Жовтня, 27, м. Херсон, Україна, 73000.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Аблякімов Февзі Шкрійович – магістрант кафедри охорони праці в машинобудуванні і освітніх закладах Кримського інженерно-педагогічного університету.

Авершин Андрій Олександрович – кандидат психологічних наук, доцент кафедри гірничої електромеханіки Української інженерно-педагогічної академії.

Агапова Марина Олексіївна – асистент кафедри методики професійного навчання Української інженерно-педагогічної академії.

Альохін Роман Павлович – асистент кафедри гірничої електромеханіки Української інженерно-педагогічної академії.

Асанов Асан Уметович – завідувач лабораторії кафедри охорони праці в машинобудуванні і освітніх закладах Республіканського вищого навчального закладу “Кримський інженерно-педагогічний університет”.

Барбіна Єлизавета Сергіївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Бекіров Расім Нафєсвич – кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри охорони праці в машинобудуванні і освітніх закладах Республіканського вищого навчального закладу “Кримський інженерно-педагогічний університет”.

Бендера Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор кафедри сільськогосподарських машин і механізованих технологій Подільського державного аграрно-технічного університету.

Білянська Оксана Миколаївна – здобувач кафедри педагогіки, психології та методик навчання природничо-математичних дисциплін Комунального закладу “Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” Запорізької обласної ради.

Благодаренко Людмила Юріївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної та прикладної фізики Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Бодненко Тетяна Василівна – викладач кафедри загальної фізики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Бурак Володимир Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізики Криворізького державного педагогічного університету.

Васілець Олена Костянтинівна – здобувач кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Васько Ольга Олександрівна – викладач кафедри фізики Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка.

Волошин Борис Борисович – викладач-методист Хотинського технікуму Подільського державного аграрного технічного університету.

Гавриленко Ольга Миколаївна – викладач кафедри іноземних мов Кіровоградського національного технічного університету.

Газука Тетяна Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

Галатюк Юрій Михайлович – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри методики викладання фізики і хімії Рівненського державного гуманітарного університету.

Ганніченко Тетяна Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Миколаївського державного аграрного університету.

Герасименко Світлана Юріївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри спортивних дисциплін та методики їх викладання Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Голобородько Віра Анатоліївна – вчитель фізики Криворізького гуманітарно-технічного ліцею № 129.

Горіна Анжела Анатоліївна – здобувач кафедри соціально-економічних і педагогічних дисциплін Української інженерно-педагогічної академії.

Городинська Інна Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання Херсонського державного університету.

Грицай Наталія Богданівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання природничих дисциплін Рівненського Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука.

Гур'євська Олександра Миколаївна – аспірант кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Дедович Валентин Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології та методик навчання фізики й математики Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

Дехтяренко Світлана Григорівна – старший викладач кафедри педагогіки, психології і методик навчання природничо-математичних дисциплін Комунального закладу “Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти” Запорізької обласної ради.

Дзюбан Тетяна Петрівна – асистент кафедри комп'ютерних технологій в управлінні та навчанні Бердянського державного педагогічного університету.

Дмитрук Сергій Іванович – аспірант кафедри методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Доляннівська Ольга Валеріївна – асистент кафедри загальної фізики та фізики твердого тіла Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”.

Дуганець Василь Іванович – кандидат технічних наук, доцент кафедри сільськогосподарських машин і механізованих технологій Подільського державного аграрно-технічного університету.

Дуганець Віктор Іванович – кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри транспортних технологій Подільського державного аграрно-технічного університету.

Євсюков Олександр Феліксович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методики професійного навчання Української інженерно-педагогічної академії.

Зіненко Ірина Миколаївна – аспірант кафедри математики, теорії та методики навчання математики Республіканського вищого навчального закладу “Кримський гуманітарний університет”.

Зітляєв Рустем Енверович – лаборант кафедри професійної педагогіки і інженерної графіки Республіканського вищого навчального закладу “Кримський інженерно-педагогічний університет”.

Зоріна Ірина Анатоліївна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізико-математичних дисциплін Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія), член-кореспондент Міжнародної Академії наук вищої школи.

Іваницька Наталія Анатоліївна – здобувач кафедри педагогіки, психології та методик навчання фізики й математики Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

Івахненко Тамара Павлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики навчання та управління навчальними закладами Національного університету біоресурсів та природокористування України.

Кавурко Людмила Володимирівна – аспірант кафедри методики фізики та астрономії Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Казачінер Олена Семенівна – аспірант кафедри теорії та методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди.

Каплун Світлана Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри методики природничо-математичної освіти Харківського обласного науково-методичного інституту безперервної освіти

Кенєва Ірина Петрівна – аспірант кафедри фізики та методики її викладання Запорізького національного університету.

Кіршова Ольга Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри романо-германської філології Миколаївського Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Кічук Ярослав Валерійович – доктор педагогічних наук, доцент, виконуючий обов’язки професора кафедри суспільних наук Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Колесникова Лідія Василівна – старший викладач кафедри методики природничо-математичної освіти Комунального вищого навчального закладу “Харківська академія неперервної освіти”.

Кондратенко Галина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Коновал Олександр Андрійович – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики Криворізького державного педагогічного університету.

Корецька Любов Олександрівна – старший викладач кафедри соціально-правових та гуманітарно-природничих дисциплін Херсонського інституту Малої академії управління персоналом.

Корольова Ірина Іванівна – старший викладач кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Костриця Наталія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Кудрявцева Валентина Федорівна – кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри англійської мови Херсонського державного морського інституту.

Кулик Людмила Олександрівна – старший викладач кафедри фізики Чернігівського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Літвінова Марина Борисівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізико-математичних дисциплін Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія).

Логвиновська Тетяна Анатоліївна – старший викладач кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Херсонського державного університету.

Лозовенко Оксана Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізики та методики її викладання Запорізького національного університету.

Луговська Еліна Михайлівна – магістр кафедри професійної освіти і фізичного виховання Подільського державного аграрно-технічного університету.

Ляска Оксана Петрівна – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології і фізичного виховання Подільського державного аграрно-технічного університету.

Максимов Сергій Леонідович – кандидат технічних наук, доцент кафедри загальної фізики Національного авіаційного університету.

Манькевич Тетяна Володимирівна – здобувач кафедри педагогіки та методики професійного навчання Української інженерно-педагогічної академії.

Матвійчук Олексій Васильович – асистент кафедри загальної фізики та фізики твердого тіла Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”.

Мендерецький Вадим Владиславович – доктор педагогічних наук, професор кафедри методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Меняйлов Сергій Миколайович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної фізики Національного авіаційного університету.

Мінаєв Юрій Павлович – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики та методики її викладання Запорізького національного університету.

Мініч Людмила Валентинівна – викладач кафедри загальної та прикладної фізики Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова.

Мушка Оксана Вікторівна – аспірант Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Пастушенко Сергій Миколайович – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри теоретичної фізики Національного авіаційного університету.

Песін Олександр Ізраїлевич – кандидат педагогічних наук, завідувач лабораторії методики викладання фізики Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Плахотнюк Олена Леонідівна – аспірант кафедри виховних технологій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Плуток Олена Вікторівна – старший викладач кафедри загальнотехнічних дисциплін та креслення Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка.

Погрібна Неля Сергіївна – кандидат педагогічних наук, директор Криворізького гуманітарно-технічного ліцею № 129.

Покорний Валерій Володимирович – старший викладач кафедри автоматики та електроустаткування Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія).

Половина Галина Петрівна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики Криворізького державного педагогічного університету.

Полупаненко Олена Геннадіївна – аспірант кафедри хімії та біохімії Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Понеділок Володимир Францович – доцент кафедри математичних дисциплін Подільського державного аграрно-технічного університету.

Посохова Ірина Степанівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики професійного навчання Української інженерно-педагогічної академії.

Прокопова Ольга Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри професійної освіти і фізичного виховання Подільського державного аграрно-технічного університету.

Пустовий Олег Миколайович – старший викладач кафедри фізики і астрономії Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Раєвська Ірина Миколаївна – аспірант кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Рідкоус Олеся Володимирівна – старший викладач кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Рудь Анатолій Володимирович – кандидат технічних наук, професор, академік, завідувач кафедри сільськогосподарських машин і механізованих технологій Подільського державного аграрно-технічного університету.

Садовий Микола Ілліч – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Свистунов Олексій Юрійович – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри природничих і гуманітарних дисциплін Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Семенишина Ірина Віталіївна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичних дисциплін Подільського державного аграрно-технічного університету.

Семенишина Ірина Віталіївна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математичних дисциплін Подільського державного аграрно-технічного університету.

Семерня Оксана Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Сліпич Юлія Володимирівна – аспірант кафедри педагогіки і психології Південноукраїнського регіонального інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Сліпухіна Ірина Андріївна – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри загальної фізики Національного авіаційного університету.

Слюсаренко Микола Анатолійович – асистент кафедри фізики, здобувач кафедри педагогіки Криворізького державного педагогічного університету.

Слюсаренко Ніна Віталіївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Соловійова Наталія Михайлівна – здобувач лабораторії “Українська література” Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України.

Строганова Ганна Миколаївна – старший викладач кафедри методики викладання української мови та літератури Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Султанова Наталя Вікторівна – аспірант кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету, завідувач методичного кабінету навчально-методичного центру Державного комплексу соціальної реабілітації дітей-інвалідів міста Миколаїв.

Тен Євгенія Петрівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри професійної педагогіки і інженерної графіки Кримського інженерно-педагогічного університету.

Ткаченко Ігор Анатолійович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізики і астрономії та методики їх викладання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Трифорова Олена Михайлівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Тулашвілі Юрій Йосипович – кандидат технічних наук, доцент, докторант Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Федяєва Валентина Леонідівна – кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Філіпова Лариса Валеріївна – кандидат хімічних наук, доцент кафедри медичної та загальної хімії Київського Національного медичного університету імені Олександра Богомольця.

Філіпчук Олександр Миколайович – старший викладач кафедри автоматики та електроустаткування Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія).

Харченко Ольга Володимирівна – старший викладач кафедри методики природничо-математичної освіти Комунального вищого навчального закладу “Харківська академія неперервної освіти”.

Чижська Тетяна Григорівна – старший викладач кафедри загальної фізики та фізики твердого тіла Національного технічного університету України “Київський політехнічний інститут”.

Шарата Наталія Григорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського державного аграрного університету.

Шахматова Тамара Володимирівна – здобувач кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету, директор Нікопольської філії приватного вищого навчального закладу “Європейський університет”.

Шевченко Віктор Васильович – кандидат технічних наук, професор, завідувач кафедри автоматики та електроустаткування Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія).

Шепета Олександр Макарович – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри фізики і астрономії Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Шеремета Василь Іванович – аспірант кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Шморгун Анатолій Васильович – кандидат фізико-математичних наук, доцент, декан фізико-математичного факультету Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка.

Штанько Олександр Дмитрович – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри автоматики та електроустаткування Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Херсонська філія).

Шуліка Віктор Сергійович – аспірант кафедри методики викладання фізики та дисциплін технологічної освітньої галузі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Юркова Тетяна Федорівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології Херсонського державного університету.

Юсупова Маргарита Федорівна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри “Інженерна і комп’ютерна графіка” Одеського національного морського університету.

Яковенко Тетяна Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціально-економічних й педагогічних дисциплін Української інженерно-педагогічної академії.

Яковлєва Ольга Миколаївна – старший лаборант кафедри фізики та методики її викладання Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Розділ 1

Методологія та історія педагогіки

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

У статті висвітлено проблеми сімейного виховання в певні історичні періоди її розвитку.

Ключові слова: сім'я, проблеми виховання, метод, напрям, характер, виховання, життєві цінності, теорія та практика виховання дітей.

Сім'я є досить складним багатовимірним соціальним утворенням. Вона відіграла, відіграє і буде відігравати важливу роль в історії розвитку людського суспільства.

Проблеми сім'ї, шлюбу, функції, її моделі, теоретичні основи виховання дітей у сім'ї розкриваються в працях із психології, соціології, антропології, філософії, біології, культурології, історії педагогіки і дають змогу обґрунтувати становлення цілісних концепцій сімейного виховання в певні історичні періоди.

Відповідно до нашого дослідження зазначаємо, що виокремлення сімейного виховання в самостійний напрям педагогічної науки пов'язане з ХІХ століттям. У цей період учені обґрунтовують концептуальні положення сімейного виховання, які поєднали в собі дослідження проблем: вивчення загального дитячого розвитку у поєднанні з природознавством і медициною, а також етнографічні дослідження дитинства і мови. Їх загальну характеристику у вітчизняній педагогіці подав відомий російський учений П. Каптерев: "Є. І. Конрад у своїй книзі "Сповідь матері" подає поглиблене повідомлення про те, як вона виховувала своїх дітей, що вона мислила і передчувала за 12 років їх виховання, як вона помилялась у своїх педагогічних заходах і як виправляла їх. І. Сікорський у 1884 році опублікував книгу під назвою "Виховання у віці першого дитинства". Ця книга включає в себе опис розвитку дитини від народження до трьох-чотирьох років. Є. Водовозова у праці "Розумовий та моральний розвиток дітей з першої появи свідомості до дошкільного віку" подає опис з історії сімейного виховання ХVІ, ХVІІ та ХVІІІ ст. у Росії, докладно описує сімейне виховання в першій половині ХІХ ст. та 60-ті-70-ті роки минулого століття" [1: 131].

П. Каптереву належить вирішальна роль у становленні теорії і практики виховання дітей у сім'ї кінця ХІХ – початку ХХ століття ("Труднощі сімейного виховання" (1892), "Педагогічні курси для матерів та нянь" (1893), "Батьки і діти" (1897), "Із історії морального розвитку дітей" (1897), "Відповідальність батьків перед дітьми" (1901), "Завдання й основи сімейного виховання" (1913), "Початкове виховання" (1915)). П. Каптерев на основі принципу гуманізму, враховуючи досягнення педагогічної антропології (К. Ушинський), обґрунтував основні теоретичні положення власної концепції сімейної педагогіки, яку російський учений О. Гранкін, дослідник його спадщини, визначив як "антрополого-гуманістична концепція сімейного виховання".

Загалом, концепції сімейного виховання в цей період, на нашу думку, обґрунтовуються під впливом об'єктивних чинників:

- розробки ідеї розвитку в біології;
- появи експериментальної педагогіки і розробки об'єктивних методів дослідження;
- вимоги практичного поєднання суспільного і сімейного виховання;
- важливістю зв'язку між педагогікою і психологією.

Що стосується важливості зв'язку між психологією і педагогікою, то тут доречно виокремити працю К. Ушинського "Людина як предмет виховання" (1867), в якій він писав: "Якщо педагогіка хоче виховати людину у всіх стосунках, то вона насамперед все пізнає його також у всіх стосунках", для того, щоб правильно виховувати як вдома, так і в школі, необхідно зрозуміти закономірності психічного розвитку дитини, насамперед морального.

9. Верлань А.Ф. Дидактичні принципи в умовах традиційного і комп'ютерного навчання / А.Ф.Верлань, Н.Т.Тверезовська // Педагогіка і психологія. – 1998. – №3. – С. 126–132.

Ганниченко Т.А.

**МОДЕЛИРОВАНИЕ СИТУАЦИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБЩЕНИЯ
КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ
БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ**

В статье раскрыто содержание моделирования ситуаций профессионального общения и определена его эффективность во время деловых игр как средства формирования коммуникативной компетенции будущих специалистов.

Ключевые слова: моделирование, профессиональное общение, коммуникативная компетенция, деловая игра.

Gannichenko T.A.

**SIMULATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATIVE SITUATIONS AS MEANS OF FORMING
OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS**

The essence of simulation of professional communicative situations is cleared out in the article, and its efficiency is determined during business games as means of forming of communicative competence of future specialists.

Key words: simulation, professional communication, communicative competence, business game.

УДК 378:371.132:37.015.2

Грицай Н. Б.

**МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ
ДО ВИКЛАДАННЯ У ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ СТАРШОЇ ШКОЛИ**

У статті окреслено особливості методики викладання біології у профільних класах старшої школи. Подано рекомендації щодо вдосконалення методичної підготовки майбутніх учителів біології до організації профільного навчання.

Ключові слова: методика навчання біології, диференціація, профільне навчання, класи біологічного профілю, факультативи.

Постановка проблеми. В умовах реформування вітчизняної системи освіти все більшої актуальності набуває проблема переходу старшої школи до профільного навчання. Відповідно до Закону України “Про загальну середню освіту” старша школа функціонує як профільна, що створює умови для особистісно орієнтованого навчання учнів на основі їхніх інтересів та схильностей до певної професії.

У новій редакції Концепції профільного навчання у старшій школі вказано, що профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей учнів; створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу [9]. Згідно з положеннями Концепції у профільній школі кожен учень має можливість вибрати власну освітню траєкторію.

Одним із напрямів, за яким здійснюється профільне навчання у старших класах, є природничо-математичний, у межах якого виокремлюють біологічний (хіміко-біологічний) профіль.

Учитель-предметник, працюючи з класом біологічного профілю, має враховувати у змісті предмета необхідний рівень його викладання (рівень стандарту, академічний чи профільної підготовки). Зокрема, всесвітня історія, зарубіжна література вивчаються на рівні

стандарту – обов'язкового мінімуму. Фізика, астрономія та географія викладається на академічному рівні, оскільки вказані предмети є близькими до біології і обсяг їхнього змісту достатній для подальшого вивчення у вищих навчальних закладах. Поглиблено, на рівні профільної підготовки, вивчаються біологія та хімія (екологія), що передбачає орієнтацію на майбутню професію.

Проте на сучасному етапі є низка проблем в організації профільного навчання, найпоширеніші з яких такі: а) недостатнє матеріально-технічне забезпечення профільної школи (для поглибленого вивчення біології потрібні спеціальні прилади та обладнання, лабораторії та ін.); б) необхідність розроблення нових програм, підручників для профільних предметів, курсів за вибором; в) відсутність електронних посібників, комп'ютерних навчальних програм для профільної освіти; г) непідготовленість учителів до викладання профільних предметів.

Саме остання проблема буде темою пропонованого дослідження.

Аналіз основних досліджень. Основні засади профільного навчання визначено у наукових працях таких учених, як Н. Аніскіна, Н. Біб'юк, Б. Біляк, О. Дуда, Н. Єрмак, І. Жовта, В. Кизенко, В. Кисільова, В. Кремень, І. Лікарчук, А. Самодрин, П. Сікорський, С. Стрижак, Л. Ткаченко, С. Трубачева, В. Шахов (сутність, мета і принципи організації профільного навчання), П. Антонюк, Л. Величко, М. Гузик, І. Жерносек, Л. Левченко, О. Мельник, М. Піддячий, М. Терещенко, Б. Чижевський, Г. Шемелюк (форми організації профільного навчання) та ін.

Профільне навчання біології вивчали В. Адріанов, Є. Арбузова, О. Власенко, Н. Кравець, Л. Липова, О. Петунін, А. Степанюк, А. Ясинська. Серед наукових досліджень з методики викладання біології необхідно виокремити дослідження Я. Фруктової, присвячене диференціації навчання в профільних класах біологічного спрямування [11].

Підготовку вчителів до роботи у профільних класах розглядали Н. Десятниченко, В. Дивак, І. Жерносек, І. Зязюн, Г. Кузнецова, В. Сапогов, Р. Тягур, В. Фрицюк та ін.

Проте на сьогодні недостатньо науково розроблене питання методичної підготовки вчителів біології до профільного навчання, використання специфічних форм і методів викладання у профільних класах.

Мета статті: окреслити особливості методичної підготовки майбутніх учителів біології до організації навчання у профільних класах та визначити основні напрями її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Методика навчання біології як навчальна дисципліна у вищій школі є досить консервативною. Цілі покоління майбутніх педагогів навчалися за підручником М. Верзиліна та В. Корсунської “Загальна методика викладання біології”, у якому було визначено форми організації навчання біології, принципи, методи та методичні прийоми, засоби навчання, вимоги до матеріально-технічної бази тощо. З роками зміст шкільного курсу біології зазнавав значних змін, проте зміст дисципліни “Методика викладання біології” для студентів вищих навчальних закладах мало чим змінився. Незважаючи на те, що провідними вченими-методистами було розроблено нову програму [6], укладено сучасний навчальний посібник з методики навчання біології [3], практикум з методики навчання біології [7] та інші навчально-методичні посібники, у практиці вищої школи майбутні учителі вивчають переважно ті ж теми, які викладалися ще їхнім педагогам.

Аналіз сучасних навчальних програм з дисципліни “Методика навчання біології” дав підстави стверджувати, що їхній зміст орієнтований на викладання у звичайних класах загальноосвітньої школи. Звичайно, в навчальному процесі студенти ознайомлюються з інноваційними педагогічними технологіями, активними та інтерактивними методами навчання, із сучасними технічними засобами навчання, проте викладання у загальноосвітніх навчальних закладах інших типів (гімназіях, ліцеях, колегіумах тощо) розглядають лише поверхово. З огляду на це науковці Г. Жирська і Н. Міщук пропонують впровадити спецкурс “Особливості вивчення біології в середніх навчально-виховних закладах різних типів”, який спрямований на формування у майбутніх учителів теоретичних знань та практичних умінь і

навичок організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах нового типу [2].

Така сама ситуація з вивченням методики викладання у старшій школі, яка згідно з чинним законодавством є профільною. За влучним висловленням О. Петуніна, перехід на профільне навчання, окрім поглибленого вивчення предмета, має сприяти розвитку у школярів навичок самостійного здобування знань, роботи з лабораторним обладнанням і приладами, проведення і аналізу наукового експерименту [10]. Ефективність навчання у профільних класах значною мірою забезпечується широким застосуванням цілої низки форм і методів урочної, позаурочної та позакласної роботи.

Саме тому під час викладання дисципліни “Методика навчання біології” необхідно ознайомити майбутніх педагогів з особливостями навчально-виховного процесу у профільних класах, зі специфічними формами і методами профільного навчання.

У цьому питанні цілком погоджуємось із думкою О. Барановської про те, що зміни в сучасній освіті України, запровадження профільного навчання в старшій школі передбачають зміни усталених форм викладання основних профільних предметів [1].

Так, у старших класах особливою популярністю користуються такі види уроку, як урок-лекція та урок-семінар (так звана лекційно-семінарська система навчання).

У навчально-методичній літературі з біології сказано, що “шкільна лекція – це форма навчального заняття, яке будується на основі інформаційно-монологічного методу й передбачає систематичний, послідовний виклад навчального матеріалу вчителем, продуманий і підготовлений завчасно, із застосуванням способів і прийомів активізації пізнавальної діяльності учнів” [3: 367]. Лекція як вид уроку забезпечує високий теоретичний рівень навчання, сприяє формуванню у старшокласників навичок самоосвіти, забезпечує прискорений темп навчання [5].

Семінарські заняття у школі – це “організаційна форма навчання, у процесі якої учні самостійно вивчають новий матеріал з різних джерел знань, а потім колективно обговорюють результати своєї діяльності” [7: 41]. На таких заняттях школярі вчаться логічно висловлювати свої думки, добирати факти з різних джерел інформації, самостійно аналізувати відповіді товаришів, аргументувати власні погляди, знаходити переконливі приклади, брати участь у дискусіях тощо [5; 7]. Визначальною рисою семінарських занять є високий рівень самостійності учнів. Робота з літературними джерелами, підготовка доповідей та повідомлень, активне обговорення теми сприяє міцному та свідомому засвоєнню навчального матеріалу.

Переваги уроків-лекцій і уроків-семінарів можна продемонструвати майбутнім педагогам під час лабораторного заняття з дисципліни “Методика навчання біології” (курсу “Практикум з методики навчання біології”) на прикладі теми “Неклітинні форми життя” у 10 класі. Зазначений навчальний матеріал дає можливість вчителю підготувати ґрунтовні й цікаві лекції про особливості будови, життєві цикли та значення вірусів і пріонів у природі та житті людини. На семінарських заняттях старшокласники самостійно готують повідомлення про різноманітність вірусів та їхнє значення для людини. Окремий урок відводять на семінар з теми “Профілактика ВІЛ/СНІД та інших вірусних хвороб людини”, під час якого проводять дискусію про засоби запобігання вірусним захворювань, їхню небезпеку для життя людини. Особливу увагу, крім СНІДу, зосереджують на такому небезпечному захворюванні, як вірусний гепатит.

З огляду на більшу кількість годин біології у профільних класах є великі можливості для проведення лекцій і семінарів, а також реалізації інших цікавих форм і методів навчання.

Останнім часом особливого поширення у педагогічній науці і в шкільній практиці набули інтерактивні методи навчання біології. Проте саме у старших класах біологічного профілю, де школярі мають ґрунтовні знання з предмета, застосування таких методів є справді виправданим. Учні профільних класів не бездумно засвоюють навчальний матеріал, а в ході обговорення, висловлення своїх думок, аналізу альтернативних поглядів роблять власні висновки. На основі сформованого критичного мислення старшокласники беруть

активну участь у мозковому штурмі, ділових іграх і “круглих столах”, здійснюють взаємонавчання за допомогою методів “броунівський рух” та “ажурна пилка”, влаштовують дебати і ток-шоу, обговорюють актуальні біологічні проблеми в малих групах та ін. Наприклад, під час вивчення теми “Основи еволюційного вчення” актуальними є проведення дискусій і диспутів з таких питань, як походження життя на Землі, антропогенез та ін.

Профільне навчання біології створює умови для поглиблення міжпредметних зв'язків з природничими предметами, проведення різноманітних інтегрованих уроків, конференцій та інших заходів, що забезпечує формування цілісної наукової картини світу.

Більша кількість годин на вивчення біології у профільних класах дає змогу організувати навчальні екскурсії, під час яких учні ознайомлюються або з живими об'єктами безпосередньо в природі, або з колекціями, опудалами та викопними рештками організмів під час огляду музейних експозицій (тема “Історичний розвиток і різноманітність органічного світу”).

На відміну від уроку біології у звичайному класі, під час якого лише на певному етапі проводиться лабораторна робота, у профільних класах є можливість виконувати лабораторну чи практичну роботу упродовж цілого уроку, що передбачає застосування різноманітних завдань не лише репродуктивного, а й проблемного і творчого характеру. Цю думку підтверджує наукове дослідження Я. Фруктової: “У зв'язку із збільшенням кількості практичних та лабораторних робіт у програмах для класів біологічного спрямування, з посиленням практичної значимості знань, виникає об'єктивна потреба у виконанні лабораторно-практичних робіт не тільки на копіювальному та алгоритмічному рівнях, а й на евристичному і навіть творчому” [11: 10]. Крім цього, можна організувати цикл лабораторно-практичних занять з біології (лабораторний практикум).

Важливе місце у профільному навчанні має відводитися комп'ютеру. З огляду на те, що в сучасній загальноосвітній школі кількість навчальних комп'ютерних програм з біології є недостатньою, особливо для профільних класів, учитель біології повинен мати певні навички створення власного (авторського) інформаційного продукту та використовувати його в навчально-виховному процесі.

Згідно з Концепцією профільного навчання особливе значення в профільному навчанні біології мають факультативи. Учені-методисти вказують, що на факультативних заняттях учнів ознайомлюють із перспективними напрямками біологічної науки, методами досліджень, практичним характером біологічних знань, відображають останні досягнення науки, закладають фундамент майбутньої спеціальності, виховують професійні якості та навички. Факультативи “...встановлюють “мости” між загальною освітою та майбутньою спеціальністю молодого людини” [3: 463].

Неабияке місце у профільній школі займає позакласна робота з біології. У старших класах виокремлюють такі форми й види позакласної роботи [8]: *індивідуальна* (читання наукової літератури, підготовка рефератів, доповідей, презентацій, написання наукових робіт, розроблення наукових проектів, проведення дослідів і спостережень); *групова* (гуртки, учнівські наукові товариства); *масова* (конференції, семінари, диспути, дискусії, біологічні олімпіади і турніри та ін.).

Окрім названих у дослідженні форм і методів навчання у профільних класах, О. Петунін визначає такі: заліки і контрольні роботи, навчально-дослідницькі експедиції, польові практики та ін. [10].

Цікавим для старшокласників є виготовлення “портфолію” – папки, в якій вони збирають та узагальнюють результати своїх навчальних і творчих досягнень, власного професійного прогресу (зразки завдань, творчі проекти, результати дослідів і спостережень, фотографії тощо).

Отже, проведений науковий пошук дає підстави стверджувати, що у профільній старшій школі необхідне застосування традиційних та специфічних форм і методів навчання. З огляду на це потребує перегляду методична підготовка майбутніх учителів біології до

організації профільного навчання. Результати дослідження дали змогу окреслити основні напрями її вдосконалення.

По-перше, у змісті навчальної програми з дисципліни “Методика навчання біології” для студентів вищих навчальних закладів необхідно передбачити вивчення теми “Методика викладання біології у профільній класах (профільній школі)”, під час викладання якої розкрити такі питання: види диференціації навчання в старшій школі; особливості профільного навчання; методика проведення лекцій і семінарів у профільних класах; методика викладання курсів за вибором у профільній школі; методика проведення факультативних занять; організація роботи учнівських наукових товариств у старшій школі; методика викладання у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів (гімназіях, ліцеях, колегіумах, спеціалізованих школах).

По-друге, варто поглибити знання майбутніх учителів біології про інтерактивні методи навчання, методику проведення навчальних екскурсій у старшій школі, виготовлення та оформлення портфоліо учня та ін.

По-третє, обов'язково використовувати в навчальному процесі завдання на формування у студентів-біологів уміння складати навчальні програми для факультативів, спецкурсів, предметних гуртків.

По-четверте, під час педагогічної практики планувати проведення уроків і позакласної роботи з біології у профільних класах.

Звичайно, що перелік напрямів удосконалення методичної підготовки майбутніх учителів біології вищенаведеним не обмежується.

Висновки. Упровадження профільного навчання у старших класах загальноосвітньої школи не є легким і швидким процесом. Чимало труднощів виникає через відсутність необхідного матеріально-технічного забезпечення. Проте вирішення матеріальних проблем без якісного підвищення рівня підготовки педагогів до організації навчання у профільній школі не дасть результатів. Саме тому одним із важливих завдань організації профільного навчання в сучасній загальноосвітній школі є вдосконалення методичної підготовки майбутніх учителів біології шляхом модернізації змісту та методів викладання дисципліни “Методика навчання біології”.

Перспективами подальших досліджень може бути розроблення програм факультативних курсів та спецкурсів, їхнього змісту, методики організації та проведення у профільних класах загальноосвітньої школи. Актуальним залишається питання вдосконалення методичної підготовки учителів до роботи у профільній школі, організації профільного навчання за індивідуальними навчальними планами і програмами, в динамічних профільних групах та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановська О. Форми навчання в профільній школі / Олена Барановська // Біологія і хімія в школі. – 2007. – № 4. – С. 38–41.
2. Жирська Г. Я., Міщук Н. Й. Підготовка майбутніх вчителів до викладання біології в середніх навчально-виховних закладах різних типів / Г. Я. Жирська, Н. Й. Міщук // Еколого-натуралістична творчість: наук.-метод. вісник. – К.: УДЕНЦ, 1999. – №3. – С. 51–52.
3. Загальна методика навчання біології: навч. посібник / [І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін.]; за ред. І. В. Мороза. – К.: Либідь, 2006. – 592 с.
4. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2003. – № 24. – С. 3–15.
5. Кузнецова В. І. Методика викладання біології / В. І. Кузнецова. – Х.: Торсінг, 2001. – 176 с.
6. Методика навчання біології: програма навч. курсу для студ. вищ. пед. закл. освіти / І. В. Мороз, А. В. Степанюк, Н. Й. Міщук, Г. Я. Жирська та ін. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2004. – 35 с.
7. Мороз І. В. Методика навчання біології: практикум для студентів вищих педагогічних навчальних закладів біологічних спеціальностей / [І. В. Мороз, А. Д. Гончар, Т. Є. Буяло, О. А. Цуруль, Я. С. Фруктова]; за ред. І. В. Мороза. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – 90 с.

8. Мороз І. В. Позакласна робота з біології: навч. посіб. / І. В. Мороз, Н. Б. Грицай. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 272 с.
9. Наказ Міністерства освіти і науки України № 854 від 11.09.2009 року “Про затвердження нової редакції Концепції профільного навчання у старшій школі” [Електронний ресурс]: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4827
10. Петунин О. В. Формы и методы работы в профильных классах / О. В. Петунин // Биология в школе. – 2005. – № 3. – С. 25–30.
11. Фруктова Я.С. Дифференціація навчання в профільних класах біологічного спрямування на матеріалах курсу “Загальна біологія”: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.02 “Теорія та методика навчання біології” / Я. С. Фруктова. – К., 2003. – 21 с.

Грицай Н. Б.

**МЕТОДИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ БИОЛОГИИ
К ПРЕПОДАВАНИЮ В ПРОФИЛЬНЫХ КЛАССАХ СТАРШЕЙ ШКОЛЫ**

В статье обозначены особенности методики преподавания биологии в профильных классах старшей школы. Даны рекомендации по совершенствованию методической подготовки будущих учителей биологии к организации профильного обучения.

Ключевые слова: методика обучения биологии, дифференциация, профильное обучение, классы биологического профиля, факультативы.

Gritsay N. B.

**FUTURE TEACHERS OF BIOLOGY METHODOLOGICAL TRAINING TO TEACH IN THE
SPECIALIZED CLASSES OF HIGH SCHOOL**

The article outlines the features of methods of teaching biology in the specialized classes of high school. The recommendations for the methodological improvement of future biology teachers to organize the profile teaching are given.

Key words: methods of teaching biology, differentiation, profile training, biological classes, courses.

УДК 378.14.014.13

Гур'євська О.М.

**ВВЕДЕННЯ ПОНЯТТЯ “ЕНТРОПІЯ” У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ**

У статті пропонується один із варіантів модернізації методики навчання термодинаміки щодо введення поняття “ентропія” у процесі підготовки майбутнього вчителя фізики для профільної школи.

Ключові слова: профільна школа, фахівець засади навчання, фундаментальність, методика, система підготовки.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Державна національна програма “Освіта” передбачає створення умов для формування освіченої, творчої особистості, реалізації та самореалізації її природних задатків і можливостей в освітньому процесі. У зв'язку з цим особлива увага приділяється підготовці нової генерації педагогічних кадрів, підвищенню їхнього професійного та загальнокультурного рівня. Одним із пріоритетних напрямків модернізації середньої освіти є реалізація принципу профільної диференціації. Профільне навчання в старшій школі, що організовується з урахуванням потреб учнів і соціокультурного середовища, має забезпечувати формування ключових компетенцій як інтегрованих якостей особистості, що складають основу реалізації перспектив подальшого навчання і професійної діяльності випускника загальноосвітньої школи.

ЗМІСТ

Розділ 1. Методологія та історія педагогіки

Федяєва В.Л. Сімейне виховання у науковій спадщині зарубіжних учених кінця XIX – початку XX століття	12
Герасименко С.Ю. Педагогічна та просвітницька діяльність Михайла Грушевського в історико-педагогічній думці першої третини XX століття.....	16
Дедович В.М. Еволюція вивчення простих механізмів у підручниках фізики XX століття.....	24
Мушка О.В. Дискусії щодо розбудови системи освіти в Україні періоду 1920 – 1932 рр.	28
Шеремета В.І. Інноваційні підходи до підготовки хореографів у вищих навчальних закладах мистецького спрямування.....	33

Розділ 2. Теорія і практика навчання

Гавриленко О.М., Трифонова О.М., Садовий М.І. Про специфіку методів та засобів навчання у профільній школі.....	39
Дмитрук С.І., Мендерецький В.В., Шуліка В.С. Психолого-педагогічні засади складання фізичних задач в умовах особистісно орієнтованого навчання	44
Юсупова М.Ф. Internet – інноваційне соціально-педагогічне середовище як засіб навчання	49
Яковлева О.М., Садовий М.І. Інформація як відомість про рух.....	55
Іваницька Н.А. Психолого-педагогічні засади організації процесу формування дослідницьких вмінь в учнів основної школи.....	60
Білянська О.М. Фізичне спостереження – метод наукового пізнання і метод навчання фізики в сучасній школі.....	65
Меняйлов С.М., Бодненко Т.В. Поетапний контроль як засіб реалізації диференційного підходу до навчання фізики.....	70
Бурак В.І. Вивчення електромагнетизму в основній школі на засадах генералізації навчального матеріалу за умов допрофільної диференціації.....	74

Васілець О.К. Проблеми виховання і розвитку обдарованості особи у профільній школі.....	79
Васько О.О. Дидактичні засади формування змісту курсів за вибором у класах фізико-математичного профілю	86
Галатюк Ю.М. Творча пізнавальна ситуація в навчанні фізики як механізм ініціювання творчої пізнавальної діяльності.....	92
Голобородько В.А., Погрібна Н.С., Половина Г.П. Партнерське навчання.....	97
Дехтяренко С.Г. Реалізація міжпредметних зв'язків при розв'язуванні задач із природничо-наукових дисциплін у профільній школі як засіб диференціації навчання.....	102
Зіненко І.М. Використання адаптивної системи навчання для формування математичної компетентності учнів старших класів гуманітарного профілю.....	107
Зітляєєв Р.Е., Бекіров Р.Н. Люмінофорна обробка стін і трубчастих світловодів для покращення природного освітлення навчальних кабінетів	113
Зоріна І.А. Викладання математики у профільних і непрофільних класах школи	116
Кенєва І.П., Лозовенко О.А., Мінаєв Ю.П. Узагальнюючий фізико-математичний спецкурс для старшокласників	120
Кузьменко О.С. Результати експериментальної перевірки методики навчання оптики в умовах профільного навчання фізики.....	127
Пастушенко С.М. Тестовий контроль знань з фізики в середніх і вищих навчальних закладах	133
Семерня О.М. Технологічні аспекти формування учнівських компетенцій у навчанні фізики.....	138
Сліпухіна І.А., Максимов С.Л. Можливості вивчення елементів гідро- та аеродинаміки в класах фізико-математичного профілю	143
Ткаченко І.А. Особливості формування фізичних і астрономічних понять в системі астрофізичних знань	149
Трифоновна О.М. Проблеми профільного навчання середньої школи.....	154

Розділ 3. Теорія і практика виховання

Васілець О.К., Садовий М.І., Трифонова О.М. Проблеми виховання і розвитку обдарованості особи у профільній школі	161
Слюсаренко Н.В. Організація виховної роботи з учнями з урахуванням гендерних аспектів	167
Городинська І.В. Організаційно-педагогічні умови фізичного виховання старшокласників ліцеїв та гімназій у позакласній роботі	173
Кондратенко Г.М., Рідкоус О.В., Юркова Т.Ф. Методика використання традицій у сімейному вихованні	179
Корольова І.І. Педагогічні умови естетичного виховання студентів вищих педагогічних закладів у процесі культуротворчої діяльності	184
Плахотнюк О.Л. Поняття “концепція виховання”: змістовий аспект	190
Шарата Н.Г. Розвиток духовності та професійна компетентність сучасного фахівця	197

Розділ 4. Теорія і методика професійної освіти

Барбіна Є.С. Професійна підготовка в контексті інтеграційних процесів та оптимізації наукових знань	203
Бендера І.М., Дуганець В.І., Дуганець В.І. Теорія і методика практичної підготовки студентів вищих навчальних закладів за індивідуальними графіками	207
Кічук Я.В. Правова освіта студентів: пріоритетність аналітичної роботи з нормативними актами ...	216
Авершин А.О., Яковенко Т.В. Становлення психолого-педагогічної компетентності студентів інженерно-педагогічного вищого навчального закладу	220
Альохін Р.П. Критичне мислення в контексті навчання інженерів-педагогів	223
Асанов А.У., Аблякімов Ф.Ш. Підготовка фахівців для виконання робіт на висоті	228
Ляска О.П., Волошин Б.Б. Аналітичний огляд основних підходів до створення технології опорних сигналів	231

Газука Т.А. До питання про підготовку майбутніх учителів трудового навчання до проектної діяльності	237
Ганніченко Т.А. Моделювання ситуацій професійного спілкування як засіб формування комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів.....	241
Грицай Н.Б. Методична підготовка майбутніх учителів біології до викладання у профільних класах старшої школи	245
Гур'євська О.М. Введення поняття “ентропія” у підготовці майбутніх учителів фізики профільної школи.....	250
Євсюков О.Ф. Педагогічні умови, які забезпечують формування професійної компетентності студентів інженерно-педагогічних спеціальностей	258
Зоріна І.А., Літвінова М.Б., Штанько О.Д. Профільна орієнтація при викладанні математики студентам електромеханічного й економічного напрямів навчання	266
Івахненко Т.П. Сексуальна культура – культурологічна складова навчального процесу.....	269
Кавурко Л.В. Деякі особливості використання математичного моделювання в курсі загальної фізики.	273
Кіршова О.В. Професійно орієнтовані завдання у підготовці майбутніх викладачів німецької мови до навчання студентів монологічного мовлення	277
Колесникова Л.В., Харченко О.В. Підвищення професійної компетентності педагогів природничо-математичних дисциплін в умовах упровадження профільного навчання у старшій школі.....	283
Коновал О.А. Обґрунтування механізмів результативного вивчення електродинаміки як релятивістської теорії у педагогічних ВНЗ.....	289
Костриця Н.М. Оновлення змістового компонента культурологічного знання у професійній підготовці фахівців-аграрників.....	295
Кудрявцева В.Ф. Екстенсивне читання аутентичних текстів професійного спрямування.....	299
Кулик Л.О., Благодаренко Л.Ю. Розвиток дивергентного мислення майбутніх учителів фізики в процесі складання ними фізичних задач	304

Ляска О.П. Професійно-педагогічна компетентність інженера-педагога: теоретичний аспект	307
Мініч Л.В. Підготовка майбутніх учителів фізики до використання якісних задач з метою активізації мотиваційних процесів в учнів	313
Манькевич Т.В. Дослідження активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів коледжу.....	317
Песін О.І., Каплун С.В., Свистунов О.Ю. Навчальний фізичний експеримент: пошук виходу із кризи	322
Плуток О.В. Сутність та структура готовності майбутнього вчителя трудового навчання до проектно-художньої творчості учнів основної школи	326
Полупаненко О.Г. Проектування змісту фахової підготовки майбутніх учителів хімії щодо застосування комп'ютерних технологій у професійній діяльності	330
Семенишина І.В., Понеділок В.Ф. Прикладна спрямованість навчання математики у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців-аграріїв.....	335
Посохова І.С., Казачінер О.С. Підготовка майбутніх інженерів-педагогів до застосування організаційних форм навчання в педагогічному процесі	341
Прокопова О.П. Мовленнєво-комунікативні вміння у становленні професійної компетентності інженера-педагога	347
Пустовий О.М., Шморгун А.В., Шепета О.М. Актуалізація задач загального курсу фізики вищої школи	353
Раєвська І.М. Дослідницькі уміння у структурі професійної діяльності вчителя	356
Сліпич Ю.В. Е.віллегас-раймерс про світовий досвід моделювання професійного розвитку педагогів.....	362
Слюсаренко М.А. Задачний підхід в оновленні технології навчання студентів педагогічного університету дисциплін природничого циклу	369
Соловйова Н.М. Становлення професійно-педагогічної компетентності інженера-педагога: методичний аспект.....	374
Строганова Г.М. Умови формування мовної особистості майбутнього вчителя-словесника	380

Філіппова Л.В. Проблеми читання лекційного матеріалу у вищих навчальних медичних закладах.....	383
Шахматова Т.В. Ділова гра як ефективний засіб формування ділових якостей майбутніх фахівців економічного профілю.....	388

Розділ 5. Соціальна педагогіка

Корецька Л.О. Освітньо-виховний простір як показник соціального буття півдня України кінця XVIII – початку XX століть.....	394
Логвиновська Т.А. Когнітивний аспект соціального спрямування студентської молоді.....	398
Султанова Н.В. Діагностика сформованості етичної компетентності майбутніх соціальних педагогів.....	403

Розділ 6. Сучасні педагогічні технології

Бендера І.М., Луговська Е.М. Теорія та методика створення навчально-методичних комплексів	410
Дзюбан Т.П. Проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів при вивченні технічних дисциплін з використанням комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання	418
Рудь А.В. Інноваційна технологія викладання теми: “Електричне обладнання тракторів і автомобілів”	421
Тен Е.П. Методика використання мультимедійних технологій у викладанні курсу “Професійна педагогіка”	428
Тулашвілі Ю.Й. Психолого-педагогічні засади Впровадження професійної комп'ютерної підготовки осіб з порушеннями зору	432
Чижська Т.Г., Матвійчук О.В., Долянська О.В. Популяризація фізики на базі всеукраїнської літньої науково-технічної школи МАН України.....	438
Шевченко В.В., Покорний В.В., Філіпчук О.М. Методика підготовки та рішення модульних практичних завдань з дисципліни дослідження операцій електромеханічних систем за темою: варіаційні методи.....	444
Яковенко Т.В., Горіна А.А., Агапова М.О. Проблеми підготовки викладачів охорони праці з використанням інтерактивних методів.....	452

Наукове видання

Збірник наукових праць

Педагогічні науки

Випуск LVII

Коректор	– Олексенко Н.М.
Технічний редактор	– Мельник О.І.
Комп'ютерне макетування	– Блах Е.І.

Підписано до друку 30.03.11.
Формат 60×84 1/8. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. 54,17 арк. Наклад 300.

Видруковано у видавництві ХДУ.
Свідоцтво серія ХС № 33 від 14 березня 2003 р.
Видано Управлінням у справах преси та інформації облдержадміністрації.
73000, Україна, м. Херсон, вул. 40 років Жовтня, 4.
Тел. (0552) 32-67-95.